

УДК 811.161.2'28'374:004(038)

DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.24.2025.6>

ЛЕКСИКОГРАФІЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО ГОВОРУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кузик П. С.

Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України

У статті проаналізовано понад півтора столітню лексикографічну історію гуцульського говору – від перших рукописних словничків XIX ст. до фундаментальних наукових і регіональних видань кінця XX – початку XXI ст. Простежено внесок І. Вагилевича, М. Мосори, В. Коржинського, Я. Головацького, І. Огоновського, Я. Греторовича, І. Свенціцького та ін., чий праці стали першими спробами фіксації гуцульської лексики. Особливу увагу приділено словниковим здобуткам 20–30-х рр. XX ст., зокрема працям Б. Кобилянського та Я. Янова. Окреслено новий етап розвитку гуцульського словникарства (від початку 1990-х рр.), коли активізувалися дослідження та публікація словників різних теренів гуцульського ареалу. Значний пласт становлять праці носіїв говору, що прагнули зберегти мовну спадщину своїх родин. Проаналізовано внесок О. Горбача, І. Жегуца, Ю. Піпаша, М. Грицака, М. Негрича, М. Астаф'євої, М. Голянич та ін. Простежено здобутки діалектологів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, зокрема створення картотеки «Словника гуцульських говірок», що охоплює матеріали від XIX до початку XXI ст., та видання різноаспектних словників.

Розглянуто основні виклики та перспективи створення електронного словника гуцульського говору в умовах цифрової трансформації суспільства. Електронний словник як ефективний інструмент фіксації й збереження діалектної лексики матиме безперечні переваги, серед яких – максимальна фіксація наявних у говорі фонетичних варіантів слова, лексичних значень та їхніх відтінків; детальна паспортизація словоформ (джерело чи населений пункт, у якому її зафіксовано, із зазначенням геолокації); подання мовних ілюстрацій різного обсягу – від речення до мінітексту; долучення аудіо-, відеозаписів, фотографій, а також накопичення значної за обсягом інформації; швидкість пошуку потрібного слова; доповнення наявних матеріалів новими джерелами; внесення коректив, помічених недоглядів, уточнень та ремарок тощо. Створення електронного словника гуцульського говору – це не лише наукове завдання, а й важливий крок до збереження мовної і культурної унікальності.

Ключові слова: південно-західне наріччя, гуцульський діалект, лексикографія, електронний словник, лексика, семантика, діалектні риси, варіантність.

Kuzyk P. S. Lexicography of the Hutsul Dialect: Current State and Prospects. The article analyses more than a century and a half of lexicographic work on the Hutsul dialect – from the earliest handwritten glossaries of the nineteenth century to the fundamental lexicographic publications of the late twentieth and early twenty-first centuries. It examines the contributions of I. Vahylevych, M. Mosora, V. Korzhynskyi, Ya. Holovatskyi, I. Ohonovsky, Ya. Gregorowicz, I. Svientsitskyi, and other scholars whose works represent the first attempts to document Hutsul vocabulary. Particular attention is given to the lexicographic achievements of the 1920s–1930s, especially those of B. Kobylianskyi and J. Janów.

The article outlines a new stage in the development of Hutsul lexicography beginning in the early 1990s, marked by intensified research activity and the appearance of dictionaries representing various parts of the Hutsul linguistic area. A notable segment of contemporary work consists of dictionaries compiled by native speakers seeking to preserve the linguistic heritage of their communities. The contributions of O. Horbach, I. Zheguts, Yu. Pipash, M. Hrytsak, M. Negrych, M. Astafieva, M. Holianych, and others are analyzed.

Special attention is devoted to the achievements of the dialectologists of the I. Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, including the creation of a card index for the Dictionary of Hutsul Dialects (covering materials from the nineteenth to the early twenty-first century) and the publication of various specialized dictionaries.

The article emphasizes that the electronic format, as an effective tool for documenting and preserving dialectal vocabulary, offers a number of significant advantages: comprehensive recording of phonetic variants, lexical meanings, and semantic nuances; detailed documentation of word forms with reference to their sources and geolocation; the possibility of including illustrative material of various types – from individual sentences to extended texts; integration of audio and video recordings and photographs; fast search capabilities; systematic enrichment with new materials; and the ability to introduce corrections and clarifications promptly. The creation of an electronic dictionary of the Hutsul dialect is presented not only as an important scholarly task but also as a key step toward preserving the linguistic and cultural uniqueness of the Hutsul region.

Key words: southwestern dialect, Hutsul dialect, lexicography, electronic dictionary, vocabulary, semantics, dialectal features, variability.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Діалектний словник – це не просто упорядкований в алфавітному чи тематичному порядку перелік слів певного регіону, а також, як зазначає Л. Рябець, «джерело вивчення лексичного складу діалекту, і документальний огляд лексичної скарбниці минулого, і важлива пам'ятка культури, що представляє звичаї, побут, рівень духовного і матеріального життя мешканців певної території. Тому цілком зрозумілим і логічним видається активний розвиток сьогодні одного з наукових напрямів в українському мовознавстві – діалектної лексикографії, історія якої має глибоке коріння» [8, 71] і сягає кінця XIX ст.

Без сумніву, проблема укладання діалектних словників, з урахуванням нівеляції діалектних рис у мовленні носіїв говору та важливості їх збереження, актуальна дотепер. Однак не менш значущим є історіографічний опис лексикографічних праць, аналіз основних здобутків та окреслення подальших перспектив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перелік діалектних словників нараховує понад 230 праць різних за обсягом, засадами та принципами створення й поданням матеріалу. Чи не найповніше лексикографічно представлений гуцульський говір південно-західного наріччя – від рукописних словників [Корж.; Мос.] до фундаментальних видань [Гр.; ГС; Тюдів тощо].

Проблема діалектної лексикографії (словництва, словникарства) неодноразово ставала об'єктом зацікавлення дослідників, які намагалися визначити основні етапи становлення української діалектної лексикографії [8], її стан і перспективи [1; 9; 14]. Гуцульські діалектні словники – рукописні й опубліковані – були об'єктом аналізу В. Черняк [16], Н. Хобзей [14; 15], Т. Ястремської [19], І. Сус [10; 11] та ін.

Гуцульська лексикографія пов'язана передусім із іменами І. Вагилевича, М. Мосори, В. Коржинського, Я. Головацького, І. Огоновського, Я. Грегоровича, І. Свенціцького І. Жегуца, Ю. Піпаша, М. Грицака, М. Негрича, В. Грещука, М. Астаф'євої, М. Голянич, Я. Закревської, Н. Хобзей, Т. Ястремської, О. Сімович та ін. Саме тому важливим і актуальним є узагальнення наявних лексикографічних праць і створення єдиного гуцульського словника. Це можливо реалізувати, використовуючи новітні комп'ютерні технології, що дасть змогу не тільки зафіксувати наявні матеріали гуцульського говору, а й постійно поповнювати їх новими матеріалами (словами, текстами, фотографіями, аудіо- та відеоматеріалами). Ідея створення електронного словника (на діалектному чи історичному матеріалах) висвітлена в працях Л. Гонди, Г. Мартинової [2], Є. Редька [7].

Формулювання мети і завдань статті. *Мета* дослідження – проаналізувати стан гуцульської лексикографії – від перших рукописних словничків до фундаментальних наукових видань, що стане надійною базою для створення корпусу лексикографічних текстів гуцульського говору.

Для реалізації цієї мети поставлено низку *завдань*, а саме: описати фіксацію гуцульського

говору у словниках – від XIX ст. і до сучасності; запропонувати новий формат лексикографічної подачі слів у вигляді електронного словника.

Джерельну базу дослідження сформулювали словники, що репрезентують гуцульський говір (понад 20 видань, різних за обсягом, засадами та принципами укладання й часом створення).

Виклад основного матеріалу дослідження. Гуцульський говір розташований на території Івано-Франківської (Косівський та південна частина Надвірнянського р-ну), Чернівецької (Вижницький р-н, окрім північної частини) та Закарпатської областей (Рахівський р-н, окрім західної його частини). Поза межами України гуцули компактно проживають у північній частині Румунії, на прикордонних з Україною теренах – у повітах Мармарош та Сучава [4, 6–8; 3, 116; 20, 61].

Лексикографічне опрацювання гуцульського говору бере початки від 30-х рр. XIX ст., а саме від праці І. Вагилевича «Huculové, obyvatelé východního pohoří Karpatského», яку опубліковано чеською мовою у Празі [Vah.]. Понад сторіччю історію мають рукописні словнички М. Мосори [Мос.] та В. Коржинського [Корж.]. Діалектний матеріал кінця XIX ст. фіксують словники, часто подані як розділи до праць чи опубліковані у періодичних виданнях або збірниках, серед яких словнички Я. Головацького «Материалы для словаря малорусского наречия» [Гол.], С. Вітвицького «Rys historyczny o Huculach» [Witw.], М. Кобринського «Матеріяли до словаря, зібрани в Космачь окр<угу> Коломыйского» [Кобр.], І. Огоновського «Слова з Гуцульщини» [Ог.], Я. Грегоровича «Słownik wyrazów huculskich» [Gr.], І. Свенціцького «Слова уживаныи в Косовскомъ и Коломыйскомъ повѣтахъ: Собрано в Космачь и Лючъ в 1897» [Св.].

Продовжується дослідження і публікація гуцульських словничків і на початку XX ст. Зокрема 1901 року в часописі «Lud» вийшов словничок Й. Шнайдера «Z kraju Huculów. Słowniczek» [Schn.].

В. Шухевич уклав й опублікував «Словничок» гуцульських слів, використаних у фундаментальній праці «Гуцульщина» [Шух., 280–296], а Володимир Гнатюк помістив «Словарець» у 26 томі «Етнографічного збірника» за 1910 р. [Гн.].

Серед дослідників гуцульських говірок 20–30 рр. XX ст. вирізняються статті двох мовознавців – Б. Кобилянського та Я. Янова.

Б. Кобилянський здійснив порівняльну характеристику гуцульського й покутського діалектів («Der huzulische Dialekt und sein Verhältnis zum Pokutischen») і 1926 р. захистив працю як докторську дисертацію. У дещо скороченому вигляді студію Броніслава Кобилянського «Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття» опубліковано 1928 р. в Києві [6; 7].

Я. Янів – професор Львівського, а згодом Краківського університетів – упродовж кількох діалектологічних експедицій 20–30 рр. XX ст. разом з учнями зібрав багатий матеріал із Гуцульщини, на основі якого уклав картотеку гуцульсько-покутського діалектного словника. 1936 р. опубліковано короткий «Słowniczek huculski sprzed stulecia» [Jan.], а інші

матеріали побачили світ уже після смерті Я. Янова завдяки його учням [SH; LAHD].

Відтак внаслідок історичних перипетій гуцульське словникарство відроджується у 90-их рр. ХХ ст.

Варто зазначити, що ці праці здебільшого пов'язані з бажанням зафіксувати, зберегти рідну говірку, тому такі словнички рідної говірки мають особливу цінність. 1997 року в серії «Матеріали до української діалектології» вийшла друком праця О. Горбача «Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник села Бродина, повіту Радівці (Румунія)» [Бродина]. Уродженкою цього прикордонного села в Румунії, у якому і досі звучить українська мова, була дружина професора А.-Г. Горбач.

Лексикографічний опис родинної говірки Закарпатської Гуцульщини здійснили І. Жегуц та Ю. Піпаш, опублікувавши 2001 р. у Мюнхені «Словник гуцульського говору в Закарпатті» [Жег.]. Ю. Піпаш спільно з лексикографом Б. Галасом уклали й 2005 р. видали «Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської області)» [Піп.], які фіксують записи побутової і традиційної виробничої лексики двох гуцульських говірок. З іменем Ю. Піпаша пов'язане ім'я педагога, унікального лексикографа – М. Грицака, про життя якого описують «Тексти гуцульської говірки села Косівської Поляни», додані до словника [Піп., 245–261].

Надзвичайно важливим є доробок М. Грицака, який уклав понад мільйонну картотеку «Словника українських говорів Закарпатської області», що охоплює близько 250 тисяч діалектних слів із численним ілюстраційним матеріалом – коломийками, загадками, піснями, приказками.

2008 року в серії «Діалектологічна скриня» видано працю Миколи Грицака «Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство в текстах)», у якій детально й системно зібрано назви, пов'язані з відгінним пастухуванням [Росішка].

Важливим кроком у виданні праць М. Грицака став перший випуск «Матеріалів до словника українських говірок Закарпатської області», який за варіантами авторових опрацювань та картотекою упорядкували й підготували до друку діалектологи Інституту української мови НАН України [Гр.].

2008 року в серії видань «Діалектологічна скриня» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ опубліковано словник чотирьох сіл «Скарби гуцульського говору: Березові» М. Негрича [Березові].

Ідея створення «Словника гуцульських говірок Річки та Яворова» [Річка] належить носієві говірки і одній із авторок – М. Астаф'євій, яка записала діалектний матеріал від своїх батьків та односельців і залучила до праці фахового філолога-лексикографа Г. Воронич. Авторки намагалися щонайповніше представити лексичний репертуар говірки, репрезентуючи різні тематичні групи лексики.

Привертає увагу словник «Мовний портрет села Тюдів» М. Голянич [Тюдів], що «в усьому різноманітті відтворює не лише лексику і фразеологію, а й фонетику, наголос, граматику рідної авторці гуцульської говірки. Досконале знання говірки та

системне записування й перевіряння кожної лексеми контекстом слововживання дозволило з такою глибиною репрезентувати унікальний лексикон села Тюдів Косівського району Івано-Франківської області, точно відтворити семантику й конотацію мовних одиниць» [12, 150].

Видання до середини ХХ ст. репрезентують мовлення мешканців центральної Гуцульщини. Чимало праць присвячено говіркам Рахівського району Закарпаття, мовлення носіїв якого значною мірою є гуцульським. Гуцульські говірки, локалізовані на території Буковини, подано в «Словнику буковинських говірок» [СБГ].

У 2019–2020 рр. за редакцією В. Грещука побачив світ двотомник «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» – перший словник, у якому лексикографічно опрацьовано діалектну лексику й фраземіку гуцульського говору, освою мовою української художньої літератури. [Грещ.].

Діалектологи відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України тривалий час працюють над укладанням академічного «Словника гуцульського говору». Від 70-х рр. ХХ ст. з ініціативи Я. Закревської розпочалося укладання та поповнення картотеки «Словника гуцульських говірок», основою якої слугували матеріали із приватних колекцій М. Грицака, М. Зеленчука та учителя із с. Гринява Верховинського р-ну В. Курильчука, а також експедиційні записи працівників відділу, зокрема для «Атласу української мови», для яких Гуцульщина стала об'єктом тривалих наукових зацікавлень. Хронологічні межі картотеки охоплюють більш як столітній період – від кінця ХІХ до початку ХХІ ст. За матеріалами картотеки 1997 р. опубліковано науково-популярний словник шкільного типу «Гуцульські говірки: Короткий словник», що репрезентує лексику з усього гуцульського ареалу [ГТ], а 2013 р. побачив світ словник-лексикон «Гуцульські світи» [ГС], який не тільки показує «багатогранність гуцульського слова, його “інакшість”, але водночас спорідненість з усім українським мовним світом. Лексикон – лише фрагмент, дешифрація роботи над більшим лексикографічним задумом» [15, 14].

Важливим є також дослідження окремих тематичних груп гуцульського говору, що репрезентують праці Н. Хобзей [13] та Т. Ястремської [18].

Популярність гуцульського говору підтверджує те, що гуцульські слова і навіть невеликі «словнички» публіковано на численних інтернет-ресурсах, а саме: <https://rakhiv-mr.gov.ua/hutsulskyj-hovir/>; <https://dobrodary.org/kolorytni-hutsulski-slova-iaki-varto-rozumity/>; <https://vidviday.ua/blog/gutsulskyi-dialekt/> та ін.

Такі словнички мають не наукову мету, а слугують допоміжним джерелом пізнання говірки для туристів, а також популяризують говір.

Н. Хобзей зазначає, що «новий світ і новий читач диктують інший формат лексикографічних праць, у яких можна віднайти і мовні, і культурні явища» [15, 14], адже важливо, щоб словник був доступним і цікавим для кожного читача, а не тільки для

філолога, щоб повно і доступно пояснював унікальні діалектні слова, підкріплені мовними ілюстраціями (речення, мінітекст, співанка, загадка тощо). В ідеалі такий словник мав би містити ілюстрації, які доповнюють значення слова, щоб читач отримав якнайповнішу інформацію про те чи те слово. Саме такий словник можливо підготувати завдяки інноваційним комп'ютерним технологіям, що сьогодні є ключовим завданням для лексикографів.

На часі створення зведеного словника гуцульського говору, що потребує чимало зусиль. Цей проєкт можливо реалізувати саме завдяки використанню комп'ютерних технологій, що дасть змогу опрацювати значний за обсягом діалектний матеріал. «Комп'ютеризація процесу укладання словника істотно розширює сфери наукових пошуків лексикографів: надає можливості для збереження необхідної інформації в цифровому вигляді на електронних носіях, розширення автоматизованого редагування словникових статей, створення лексикографічних праць нового типу» [2, 623].

Формування нових лексикографічних ресурсів із використанням комп'ютерних систем надають цілком нові можливості не лише для фіксації лексичних одиниць, а для різноаспектного їх дослідження на рівні граматики, семантики та синтаксису.

Сьогодні розвиток комп'ютерної лексикографії характеризується застосуванням принципів автоматизованої побудови й укладання реєстрів традиційних паперових словників, розробкою електронних словників як елементів інформаційно-пошукових підсистем та створенням лексикографічних систем як мовно-інформаційних об'єктів принципово нового типу [17, 18]. Формування нових лексикографічних ресурсів із використанням комп'ютерних систем надають цілком нові можливості не лише для фіксації лексичних одиниць, а для різноаспектного їх дослідження на рівні граматики, семантики та синтаксису.

Незважаючи на аж надто активний розвиток передових технологій, діалектні матеріали представлені в цифровому просторі досить скупо. Значну популярність серед дослідників здобули електронні словники сучасної літературної мови (наприклад, <https://sum.in.ua/>, <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>, <http://e2u.org.ua/>, www.r2u.org.ua, <http://litopys.org.ua/> та ін.) та корпуси (<https://uacorpus.org/Kyiv/ua>; <http://www.mova.info/corpus.aspx> та ін.), які слугують надійним джерелом для лексикографів. Водночас діалектна лексикографія не надто може похвалитися електронними словниками, хоча перші кроки в цьому керунку вже зроблено: наприклад, проєкт «Зведений словник українських діалектів: Інтерактивна карта українських діалектів» (<https://dialectmap.org/>), «Український діалектний

фонофонд» (<https://fonofond.org.ua/>), «Лабораторія діалектологічних та ономастичних студій» Львівського університету імені Івана Франка (<http://labs.lnu.edu.ua/dialect-onomastics/>, <https://www.youtube.com/channel/UCK8b1-nPhKX67HIPBJ3gHgQ>) та ін.

Важливе значення для пізнання та популяризації діалектів мають Інтернет-проєкти, сторінки в соціальних мережах, YouTube-канали, на яких професійні дослідники чи аматори доступно й цікаво подають інформацію про українські говірки: викладають відео із записами носіїв говору різних наріч, укладають карти поширення тих чи тих діалектних слів, пропонують цікаві тести на знання говорів, до прикладу: YouTube-канал української блогерки й філологині Ідеї Олександрівни (<https://www.youtube.com/@ideyaolexandrivna>), проєкт «Говорі з Володимиром Ільченком» (<https://www.youtube.com/watch?v=O1YRj4USUZQ>), проєкт «Dialect Stat» [«Діалектна статистика»] (<https://www.youtube.com/channel/UC110NJQNQLX-AnKqY9S1jxg>), проєкт «Оселя голосів та історій», аудіозбірка діалектних записів від «Проекту Р.І.Д.», волонтерської громадської організації, які популяризують українську мову (<https://menepochuyut.wixsite.com/oselia>) та ін.

Висновки та перспективи досліджень. Сучасний глобалізований світ, у якому активно розвиваються інформаційні технології, ставить перед укладачами словників низку викликів, пов'язаних із оцифруванням мовного матеріалу. Як слушно зазначає Л. Рябець, «створення повного або зведеного (традиційного паперового та електронного), із максимальною лінгвістичною інформацією, розгорнутими ілюстраціями, типу словника українських говірок вважаємо необхідним, актуальним і перспективним» [8, 80].

Електронний словник має безперечні переваги, а саме:

- максимальна фіксація наявних у говорі фонетичних варіантів слова, значень та їхніх відтінків;
- детальна паспортизація словоформ (джерело чи населений пункт, у якому її зафіксовано, із зазначенням геолокації);
- подання мовних ілюстрацій різного обсягу – від речення до мінітексту;
- долучення аудіо-, відеозаписів, фотографій та ін.;
- накопичення значної за обсягом інформації;
- швидкість пошуку потрібного слова;
- доповнення наявних матеріалів новими джерелами;
- внесення коректив, помічених недоглядів, уточнень та ремарок.

Створення електронного словника гуцульського говору південно-західного наріччя також стане важливим етапом у формуванні зведеного «Словника говорів української мови».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І. Українське діалектне словникарство початку ХХІ ст. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Філологія*. 2012. Вип. 17. Ч. 4. С. 5–17.
2. Гонда Л. Р., Мартинова Г. І. Електронний словник діалектної лексики. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2021»*. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2021. С. 623–625. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/5437/1/2021_rodzinka%00%B0-623-625.pdf (дата звернення: 20.11.2025).

3. Гриценко П. Ю. Гуцульський говір. *Українська мова. Енциклопедія* / співгол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. С. 116–117.
4. Закревська Я. Гуцульські говірки та їх місце на діалектологічній карті української мови. *Гуцульщина : Лінгвістичні етюди* / за ред. Я. Закревської. Київ : Наукова думка, 1991. С. 6–15.
5. Кобилянський Б. В. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття / під гол. А. Кримського. *Український діалектологічний збірник*. Київ : 3 друк. Укр. акад. наук, 1928. С. 1–92.
6. Кобилянський Б. В. *Діалект і літературна мова (Східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови)*. Київ : Радянська школа, 1960. 276 с.
7. Редько Є. Історичний словник у цифрову добу : виклики та перспективи. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2024. Вип. 39. С. 218–227. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/ukrainia/69-039-ukrainia-kulturna-spadshchyna-natsionalna-svidomist-derzhavnist/?id=968> (дата звернення: 23.11.2025).
8. Рябець Л. В. Український діалектний словник сьогодні : особливості побудови і проблеми укладання. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 71–86. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_19/8.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
9. Сабадош І. Українська діалектна лексикографія післявоєнного періоду. *Język ukraiński : współczesność – historia* / pod red. F. Czyżewski, P. Hrysenko. Lublin : Wyd-wo UMCS, 2003. S. 93–106.
10. Сус І. Гуцульські лексикони (1880–1881 pp.) Яна Ігоровича. *Українська полоністика*. 2023. Вип. 21. С. 46–54. URL: <http://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/278082> (дата звернення: 23.11.2025).
11. Сус І. Лексикографічні пам'ятки української мови у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника*. 2017. Вип. 25. С. 486–501. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2017/JRN/PDF/25.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
12. Ткачук М. М. Нова праця з української діалектології : у пошуках лексикографічної форми : рецензія на : Голянич М. Мовний портрет села Тюдів. Словник у двох томах. Т. 1: А–М (Івано-Франківськ, 2018). *Українська мова*. 2019. № 3. С. 149–154. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001069507> (дата звернення: 23.11.2025).
13. Хобзей Н. Гуцульська міфологія : Етнолінгвістичний словник. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2002. 215 с.
14. Хобзей Н. Сучасне українське діалектне словництво. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2006. Вип. 15. С. 819–826.
15. Хобзей Н. Слова з гуцульських світів. *Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г. Гуцульські світи : Лексикон*. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2013. С. 7–14.
16. Черняк В. С. 3 історії діалектної лексикографії. *Структура українських говорів*. Київ : Наукова думка, 1982. С. 183–191.
17. Широков В. А. Елементи лексикографії : монографія. Київ : Довіра, 2005. 304 с.
18. Ястремська Т. Традиційне гуцульське пастухування : монографія. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 424 с.
19. Ястремська Т. Діалектний простір Галичини : говірки української мови. *Українська мова в Галичині : історичний вимір* / за ред. Я. Ісаєвича та ін. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2011. С. 55–106.
20. Ястремська Т. Гуцульський говір. *Енциклопедія НТШ* / за ред. О. Купчинського. 2019. Т. 4. С. 61–67.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Березови** – Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березові. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 221 с.
- Бродина** – Горбач О. Південно-буковинська гуцульська говірка с. Бродина, пов. Радівці, Румунія. *Горбач О. Зібрання статей, 8: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія*. Мюнхен : Український Вільний Університет, 1997. С. 136–275.
- ГГ** – Гуцульські говірки : Короткий словник / за ред. Я. В. Закревської. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1997. 230 с.
- Гн.** – Гнатюк В. Словарець. *Етнографічний збірник*. Львів, 1910. Том XXVI. С. 331–342.
- Гол.** – Головацький Я. Ф. Матеріали для словаря малорусского наречия (1857–1859). *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*. Пряшів, 1982. Вип. 10. С. 311–612.
- Гр.** – Грицак М. А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1: А–Б / відп. ред. П. Ю. Гриценко. Київ : КММ, 2017. 380 с.
- ГС** – Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г. Гуцульські світи : Лексикон. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2013. 668 с.
- Греш.** – Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові : Словник, 1–2 / за ред. В. В. Грещука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019–2020. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/21803> (дата звернення: 24.11.2025).
- Жег.** – Жегуц І., Піпаш Ю. Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен : Quickdruck, 2001. 187 с.
- Кобр.** – Кобринський М. Матеріали до словаря, зібрани вь Космачѣ окр[угу] Коломыйского. *Вечерницѣ*. Львів, 1863. Річник 2. С. 31–32.
- Корж.** – Коржинський В. Малый словарець уживаныхъ слѣвъ гуцульскихъ зѣбранныхъ вь Жабю Слупійці. 1894–1896. Рукопис // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, ф. 1 (НТШ), спр. 530.
- Мос.** – Мосора М. Словар гуцульський зібраний Михайлом Мосорою. 1885–1896. Рукопис // Архів І. Франка у Києві. № 3/100.
- Ог.** – Огоновський Й. Слова з Гуцульщини. *Правда*. Вип. 1 (січень). Львів, 1879. С. 52–56.

- Піпаш** – Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської області). Ужгород : [б.в.], 2005. 266 с.
- Річка** – Астаф'єва М. М., Воронич Г. В. Словник гуцульських говірок Річки та Яворова. Кн. 1. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014. 516 с.
- Росішка** – Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство в текстах). Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008. 320 с.
- СБГ** – Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Рута, 2005. URL: <https://archive.org/details/bukov2005> (дата звернення: 23.11.2025).
- Св.** – Свенцицький Й. С. Слова уживаньи въ Косовскомъ и Коломыйскомъ повѣтахъ: Собрано въ Космачѣ и Лючѣ въ 1897. *Временникъ Ставропигійского института*. Львів, 1899. С. 138–140.
- Тюдів** – Голянич М. І. Мовний портрет села Тюдів. Словник : в 2 т. Івано-Франківськ : Лілея-НВ. 2018–2022. URL: https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Movnyj-portret-sela-Tyudiv_Tom-1_Golyanych-M.I..pdf; <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/17696> (дата звернення: 23.11.2025).
- Шух.** – Шухевич В. Гуцульщина : в 5 ч. Львів : 3 «Загальної Друкарні», 1908. Ч. 5. 300 с.
- Gr.** – Gregorowicz J. Słownik wyrazów huculskich. *Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego*. № 5. Kraków, 1880. S. 26–35.
- Jan.** – Janów J. Słowniczek huculski sprzed stulecia. *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. № 16. Lwów, 1936. S. 257–266.
- SH** – Janów J. Słownik huculski. Kraków : Wyd-wo DWN, 2001. 290 s.
- LAHD** – Rieger J. A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language. Warszaw : Semper, 1996. 390 s.
- Schn.** – Schnajder J. Z kraju Huculów. Słowniczek. *Lud*. Lwów, 1901. T. 7 (4). S. 65–73, 169–176, 259–272.
- Vah.** – Vahylevič J. Huculové, obyvatelé východního pohoří Karpatského. *Časopis Českého Museum*. 1838. № 4. S. 475–498; 1839. № 1. S. 45–68.
- Witw.** – Witwicki S. *Rys historyczny o Huculach*. Lwów : Wydawca. M. F. Poremba, 1863. URL: <https://polona.pl/preview/d5327eab-d641-4e80-808b-79e4788a0c0b> (дата звернення: 23.11.2025).

REFERENCES

- Bondar, O. I. (2012). Ukrainiske dialektne slovnykarstvo pochatku XXI st. [Ukrainian dialect lexicography at the beginning of the 21st century]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Filolohiia*, 17 (4), 5–17 [in Ukrainian].
- Honda, L. R., Martynova, H. I. (2021). Elektronnyi slovnyk dialektnoi leksyky [Electronic dictionary of dialect vocabulary]. *Aktualni problemy pryrodnykh i humanitarnykh nauk u doslidzhenniakh molodykh uchenykh "Rodzynka–2021"* (ss. 623–625). Cherkasy: ChNU im. Bohdana Khmelnytskoho. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/5437/1/2021_rodzynka%D0%B0-623-625.pdf [in Ukrainian].
- Hrytsenko, P. Yu. (2000). Hutsulskyi hovir [Hutsul Dialects]. *Rusanivskiy, V. M., Taranenko, O. O. (spivhol.). Ukrainska mova. Entsyklopediia* (ss. 116–117). Kyiv: "Ukrainska entsyklopediia" im. M. P. Bazhana [in Ukrainian].
- Zakrevska, Ya. (1991). Hutsulski hovirky ta yikh mistse na dialektolohichnii karti ukrainskoi movy [Hutsul dialects and their place on the dialectological map of the Ukrainian language]. *Zakrevska, Ya. (vidp. red.). Hutsulshchyna: Linhvistychni etyudy* (ss. 6–15). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kobylianskyi, B. V. (1928). Hutsulskyi hovir i yoho vidnoshennia do hovoru Pokuttia [The Hutsul dialect and its relationship to the Pokuttia dialect]. *Ukrainskyi dialektolohichnyi zbirnyk* (ss. 1–92). Kyiv: Z druk. Ukr. akad. nauk [in Ukrainian].
- Kobylianskyi, B. V. (1960). Dialekt i literaturna mova (Skhidnokarpatskyi i pokutskyi dialekty, yikh pokhodzhennia i vidnoshennia do ukrainskoi literaturnoi movy) [Dialect and literary language (Eastern Carpathian and Pokutsky dialects, their origin and relation to the Ukrainian literary language)]. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
- Redko, Ye. (2024). Istorychni slovnyk u tsyfrovu dobu: vyklyky ta perspektyvy [Historical dictionaries in the digital age: challenges and prospects]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 39, 218–227. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/ukraina/69-039-ukrayina-kulturna-spadshchyna-natsionalna-svidomist-derzhavnist/?id=968> [in Ukrainian].
- Riabets, L. V. (2019). Ukrainskyi dialektnyi slovnyk sohodni: osoblyvosti pobudovy i problemy ukladannia [The Ukrainian dialect dictionary today: features of its structure and problems of compilation]. *Ukrainska mova*, 1, 71–86. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_19/8.pdf [in Ukrainian].
- Sabadosh, I. (2003). Ukrainska dialektna leksykohrafiia pislivoiennoho periodu [Ukrainian dialect lexicography in the post-war period]. *Czyżewski, F., Hrycenko, P. (red.). Język ukraiński: współczesność – historia* (ss. 93–106). Lublin: Wyd-wo UMCS [in Ukrainian].
- Sus, I. (2023). Hutsulski leksykony (1880–1881 rr.) Yana Gregorovycha [Hutsul Lexicons (1880–1881) by Jan Gregorowicz]. *Ukrainska polonistyka*, 21, 46–54. URL: <http://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/278082> [in Ukrainian].
- Sus, I. (2017). Leksykohrafichni pamiatky ukrainskoi movy u fondakh viddilu rukopysiv Lvivskoi natsionalnoi nauko-voi biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka [Lexicographical monuments of the Ukrainian language in the manuscript collections of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteki Ukrainy im. V. Stefanyka*, 25, 486–501. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2017/JRN/PDF/25.pdf> [in Ukrainian].
- Tkachuk, M. M. (2019). Nova pratsia z ukrainskoi dialektolohii: u poshukakh leksykohrafichnoi formy: retsenziia na: Holianych M. Movnyi portret sela Tiudiv. Slovnyk u dvokh tomakh. T. 1: A–M (Ivano-Frankivsk, 2018) [New Work on Ukrainian dialectology: in the search for dictionary form. Review of: Holianych, M. (2018). Language portrait of Tiudiv village. Dictionary in two volumes. Vol. 1: A–M (Ivano-Frankivsk: Lileya-NV)]. *Ukrainska mova*, 3, 149–154. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001069507> [in Ukrainian].

13. Khobzei, N. (2002). Hutsulska mifolohiia: Etnolinhvistychnyi slovnyk [Hutsul mythology: Ethnolinguistic dictionary]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
14. Khobzei, N. (2006). Suchasne ukrainske dialektne slovnytstvo [Contemporary Ukrainian dialect vocabulary]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 15, 819–826 [in Ukrainian].
15. Khobzei, N. (2013). Slova z hutsulskykh svitiv [Words from the Hutsul worlds]. *Khobzei, N., Yastremska, T., Simovych, O., Dydyk-Meush, H. Hutsulski svity: Leksykon* (ss. 7–14). Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
16. Cherniak, V. S. (1982). Z istorii dialektnoi leksykohrafi [From the history of dialect lexicography]. *Struktura ukrain-skykh hovoriv* (ss. 183–191). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
17. Shyrokov, V. A. (2005). Elementy leksykohrafi [Elements of lexicography]. Kyiv [in Ukrainian].
18. Yastremska, T. (2008). Tradytsiine hutsulskie pastukhuvannia [Traditional Hutsul shepherding]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
19. Yastremska, T. (2011). Dialektnyi prostir Halychyny: hovirky ukrainskoi movy [The dialectal space of Galicia: dialects of the Ukrainian language]. *Isaievych, Ya., Mozer, M., Khobzei, N. (red.). Ukrainska mova v Halychyni: istorychnyi vymir* (ss. 55–106). Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
20. Yastremska, T. (2019). Hutsulskyi hovir [Hutsul dialects]. *Kupchynskyi, O. (red.). Entsyklopediia NTSh*, 4, 61–67 [in Ukrainian].

DICTIONARIES

- Березови** – Negrych, M. (2008). Skarby hutsulskoho hovoru: Berezový [Treasures of the Hutsul dialect: Berezovy]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
- Бродина** – Horbach, O. (1997). Pivdenno-bukovynska hutsulska hovirka s. Brodyna, pov. Radivtsi, Rumuniia [South Bukovinian Hutsul dialect, village of Brodyna, Radivtsi district, Romania]. *Horbach, O. Zibrannia statei, 8: Istoriia movy. Diialek-tolohiia. Leksykologhiia* (ss. 136–275). Miunkhen: Ukrainnyi Vilnyi Universytet [in Ukrainian].
- ГГ** – Zakrevska, Ya. V. (vidp. red.). (1997). Hutsulski hovirky: Korotkyi slovnyk [Hutsul dialects: A short dictionary]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
- ГН** – Hnatiuk, V. (1910). Slovars [A short dictionary]. *Etnohrafichnyi zbirnyk*. Lviv, 26, 331–342 [in Ukrainian].
- Гол.** – Holovatskyi, Ya. F. (1982). Materyaly dlia slovaria malorusskoho narechiia (1857–1859) [Materials for a dictionary of the Malorussian dialect]. *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainskoi kultury u Svydnyku*. Priashiv, 10, 311–612 [in Ukrainian].
- Гр.** – Hrytsak, M. A. (2017). Materialy do Slovnika ukrainskykh hovirok Zakarpatskoi oblasti [Materials for the Dictionary of Ukrainian Dialects of the Zakarpattia Region]. Kyiv: KMM, 1 (A–B) [in Ukrainian].
- ГС** – Khobzei, N., Yastremska, T., Simovych, O., Dydyk-Meush, H. (2013). Hutsulski svity: Leksykon [Hutsul Worlds: Lexicon]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
- Грещ.** – Greshchuk, V. (red.). (2019–2020). Hutsulska dialektna leksyka ta frazemika v ukrainskii khudozhnii movi: Slovnyk [Hutsul dialect vocabulary and phraseology in Ukrainian literary language: Dictionary], 1–2. Ivano-Frankivsk: Misto NV. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/21803> [in Ukrainian].
- Жер.** – Zheguts, I., Pipash, Yu. (2001). Slovnyk hutsulskoho hovoru v Zakarpatti [Dictionary of the Hutsul dialect in Transcarpathia]. Miunkhen: Quickdruck [in Ukrainian].
- Кобр.** – Kobrynskyi, M. (1863). Materialy do slovaria, zôbrany v Kosmachi okruhu Kolomyiskoho [Materials for the dictionary, collected in Kosmach, Kolomyia district]. *Vechernytsi*, Lviv, 2, 31–32 [in Ukrainian].
- Корж.** – Korzhynskyi, V. (1894–1896). Malyi slovars uzhyvanykh sliv hutsulskykh zibranykh v Zhabiu Slupiitsi [A small dictionary of Hutsul words collected in Zhabie Slupii]. Rukopys. *Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy im. V. Stefanyka*, f. 1 (NTSh), spr. 530 [in Ukrainian].
- Мос.** – Mosora, M. (1885–1896). Slovar hutsulskyi zibranyi Mykhailom Mosoroiu [Hutsul dictionary compiled by Mykhailo Mosora]. Rukopys. *Arkhiv I. Franka u Kyievi*, № 3/100 [in Ukrainian].
- Ог.** – Ohonovskiy, Y. (1879) Slova z Hutsulshchyny [Words from Hutsulshchyna]. *Pravda*. Lviv, 1, 52–56 [in Ukrainian].
- Піпаш** – Pipash, Yu., Halas, B. (2005). Materialy do slovnika hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho r-nu Zakarpatskoi oblasti) [Materials for a dictionary of Hutsul dialects (Kosivska Polyana and Rosishka, Rakhiv District, Zakarpattia Region)]. Uzhhorod: [b. v.] [in Ukrainian].
- Річка** – Astafieva, M. M., Voronich, H. V. (2014). Slovnyk hutsulskykh hovirok Richky ta Yavorova [Dictionary of Hutsul dialects of Richka and Yavoriv], 1. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
- Росішка** – Hrytsak, M. Skarby hutsulskoho hovoru: Rosishka (vivcharstvo v tekstakh) [Treasures of the Hutsul dialect: Rosishka (sheep farming in texts)]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [in Ukrainian].
- СБГ** – Huivaniuk, N. V. (red.). (2005). Slovnyk bukovynskykh hovirok [Dictionary of Bukovinian dialects]. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
- Св.** – Svetsytskii, Y. S. (1899). Slova uzhyvani v Kosovskom y Kolomyiskom povitakh: Sobrano v Kosmachi y Liuchi v 1897 [Words used in the Kosiv and Kolomyia districts: Collected in Kosmach and Liucha in 1897]. *Vremennyk Stavropyhiiskoho in-ta*. Lviv, 138–140 [in Ukrainian].
- Тюдів** – Holianych, M. I. (2018–2022). Movnyi portret sela Tiudiv. Slovnyk [Language portrait of Tiudiv village. Dictionary in two volumes]: v 2 t. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. URL: https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Movnyj-portret-sela-Tyudiv_Tom-1_Golyanych-M.I..pdf; <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/17696> [in Ukrainian].
- Шух.** – Shukhevych, V. (1908). Hutsulshchyna [Hutsul region]: v 5 ch., 5. Lviv: Zahalna drukarnia.
- Gr.** – Gregorowicz, J. (1880). Słownik wyrazów huculskich [Dictionary of Hutsul words]. *Pamiętnik Towarzystwa Tatrzań-skiego*. Kraków, 5, 26–35 [in Polish].

- Jan.** – Janów, J. (1936). Słowniczek huculski sprzed stulecia [Hutsul dictionary from a century ago]. *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. Lwów, 16, 257–266 [in Polish].
- SH** – Janów, J. (2001). Słownik huculski [Hutsul dictionary]. Kraków: Wyd-wo DWN [in Polish].
- LAHD** – Rieger, J. (1996). A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language. Warsaw: Semper [in English].
- Schn.** – Schnajder, J. (1901). Z kraju Hucułów. Słowniczek [From the land of the Hutsuls. Dictionary]. *Lud.* Lwów, 7 (4), 65–73; 169–176; 259–272 [in Polish].
- Vah.** – Vahylevič, J. (1838–1839). Huculové, obyvatelé východního pohoří Karpatského [Huculs, inhabitants of the eastern Carpathian Mountains]. *Časopis Českého Museum*, 4 (1839), 475–498; 1 (1839), 45–68 [in Czech].
- Witw.** – Witwicki, S. (1863). Rys historyczny o Hucułach [A brief history of the Hutsuls]. Lwów: Wydawca. M. F. Poremba. URL: <https://polona.pl/preview/d5327eab-d641-4e80-808b-79e4788a0c0b> [in Polish].

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025